

*Dr Zoran Arsić, redovni profesor
Pravnog fakulteta u Novom Sadu*

IZVEŠTAJI UPRAVNOG ODBORA AKCIONARSKOG DRUŠTVA I KOLEKTIVNO PRAVO NA INFORMISANJE

Sažetak: *Nasuprot individualnom pravu akcionara na informisanje, koje predstavlja deo svakog pojedinačnog članstva, kolektivno pravo na informisane je deo korporativne unutrašnje organizacije. Ono predstavlja pravo organa da bude informisan i rezultira u obavezi organa na podnošenje izveštaja drugom organu. Izveštaji upravnog odbora skupštini su čisto kolektivno pravo na informisane i obuhvata različite aspekte, kao što su forma izveštaja, vreme za podnošenje izveštaja, sadržina o odnos izveštaja i skupštinskih odluka.*

Ključne reči: *akcionar, individualno pravo na informisanje, kolektivno pravo na informisanje, izveštaji*

Pravo na informisanje je pravo na osnovu kojeg pojedinačni akcionar ili akcionari kao kolektivitet imaju zahtev na informaciju o poslovanju društva u formi pitanja, obaveštavanja ili uvida u dokumenta.¹

Normativna podrška ovako utvrđenom pojmu prava na informisanje postoji i u domaćem pravu, prema Zakonu o privrednim društvima. Pravo na postavljanje pitanja je predviđeno u čl.275 st.2, obaveštavanje o sazivanju skupštine u čl.281, posebno informisanje akcionara u čl.289, a uvid u dokumenta u čl.343.

¹ Casper Matthias, Informationsrechte der Aktionäre u Bayer Walter, Habersack Mathias, Aktienrecht im Wandel, Tübingen 2007, str. 547.

Pravo na informisanje je pretpostavka, ali ne i garancija, odgovarajućeg odlučivanja i kontrole od strane člana društva² i u tom smisli se određuje kao najvažnije člansko pravo.³

Ovako utvrđeno pravo akcionara na informisanje treba razlikovati od obaveze publiciteta na osnovu prava tržišta kapitala. Razlika se ogleda, pre svega, u krugu adresata koji nadilazi članove akcionarskog društva i na njih se odnosi samo posredno, kao i u pogledu cilja zaštite. Pravo akcionara na informisanje može biti protivno interesu društva, s obzirom da akcionar može da poverljivu informaciju prenese trećem, ili da je koristi u sopstvenu korist.⁴ Pravo akcionara na informisanje treba razlikovati i od objavljivanja i registracije podataka, pre svega na osnovu registarskih propisa, koja je javnopravne prirode.⁵

U pogledu prava akcionara na informisanje treba praviti razliku između individualnog prava na informisanje i kolektivnog prava na informisanje. Ovo razlikovanje se, pre svega, zasniva na tome ko se smatra ovlašćenikom prava na informisanje.⁶ U pogledu međusobnog odnosa individualno prava akcionara na informisanje i kolektivnog prava na informisanje postoje različiti pristupi. Prema jednom, radi se o tome da je individualno pravo dopuna kolektivnom pravi na informisanje, odnosno da putem individualnog prava akcionar dolazi do informacija do kojih ne može doći na osnovu kolektivnog prava na informisanje. Nasuprot tome, ukazuje se da ova dva prava stoje jedno pored drugog i čine sistem mogućnosti za pribavljanje informacija u akcionarskom društvu.⁷

Za razliku od individualnih prava na informisanje, kolektivna prava na informisanje su deo unutrašnje organizacije društva i nisu deo članstva.⁸ Ona predstavljaju pravo zajednice ili njenog višečlanog organa na informisanje i ne rezultiraju članskim pravom na informisanje, već obavezom organa na podnošenje izveštaja zajednici ili njenom organu.. Ima shvatanja, zasnovanih na rešenjima u nekim nacionalnim pravima kojima se obezbeđuje primena pravila o nalogu na udruženja, da se kolektivno pravo na informisanje zasniva na opštem zahtevu za polaganje računa koji imaju akcionari prema upravnom odboru (kao poslovodnom organu).⁹

² Schmidt Karsten, *Gesellschaftsrecht*, Köln 1991, str. 513.

³ Wiedemann Herbert, *Gesellschaftsrecht*, München 1980, str. 374.

⁴ Casper M., *op.cit.*, str. 548.

⁵ Analogno Spindler Gerald u Schmidt Karsten, Lutter Marcus, *Aktiengesetz*, Köln 2008, str. 1447

⁶ Casper M., *op.cit.*, str. 548.

⁷ Schmidt K., *op.cit.* str.707; Casper M., *op.cit.*, str.548

⁸ Schmidt K., str.518

⁹ Prema Casper M., *op.cit.*, str.567;

Obaveza upravnog odbora na podnošenje izveštaja prema skupštini kao organa je čisto kolektivno pravo na informisanje.¹⁰ U ovu grupu prava na informisanje pripadaju na pr. izveštaj o poslovanju društva, finansijski izveštaj, izveštaj nadzornog odbora ako postoji (čl.281 st.5), izveštaj o ukidanju ili ograničavanju prava na prioritetni upis akcija (čl.213 st.12), izveštaj o sticanju sopstvenih akcija (čl.289 st.2). Treba, takođe, imati u vidu i čl. 324 gde su predviđene obaveze upravnog odbora u pogledu podnošenja izveštaja skupštini.

Za razliku od individualnog prava na informisanje, kolektivno pravo na informisanje je pravo koje postoji u tuđem interesu. To se vidi i iz toga što je adresat izveštaja skupština, a ne pojedinačni akcionar (.upravni odbor .izveštava skupštinu..čl.324 st.1). U slučaju da upravni odbor ne izvrši svoju obavezu mogu nastupiti različite posledice. Skupština može naknadno postaviti zahtev za dopunsku informaciju. Ovakav zahtev može biti postavljen samo u obliku skupštinske odluke, što pretpostavlja odgovarajuću većinu. U odsustvu skupštinske odluke pojedinačni akcionar ne može postaviti kolektivni zahtev za informaciju u svoje ili tuđe ime. Ukoliko upravni odbor ne ispuni zahtev skupština može odbiti da donese odgovarajuću odluku, kao što može i da smeni upravni odbor. Kolektivno pravo na informaciju se ne može utužiti.¹¹ Pojedinačni akcionar može podići derivativnu tužbu protiv članova upravnog odbora, ali samo u slučaju da je nastupila šteta za društvo. S tim u vezi ukazujemo na čl.289 kojim se reguliše kolektivno pravo na informisanje kroz obavezu upravnog odbora na podnošenje izveštaja skupštini o određenim pitanjima. Nezavisno od toga što se radi o kolektivnom pravu na informisanje predviđeno je pravo pojedinačnog akcionara na podnošenje tužbe. Za razliku od toga čl. 324 se zasniva na ispravnom teorijskom pristupu. Pre svega, ustanovljava se obaveza jednog organa (upravnog odbora) na podnošenje izveštaja drugom organu (skupštini), a dostavljanje izveštaja o drugim pitanjima se vrši po zahtevu skupštine, a ne pojedinačnog akcionara (čl.324 st.3). Imajući u vidu čl.289, čl. 324, kao i čl.43 smatramo da u domaćem pravu sistem mogućnosti za pribavljanje informacija nije konzistentno sproveden s obzirom na nedovoljno jasno razlikovanje individualnog prava na informisanje akcionara od kolektivnog prava na informisanje.

¹⁰ Spindler G., op.cit., str.1447

¹¹ Hass Ulrich, Scholl Stefanie, Informationsansprüche im Idealverein, Festschrift für Walther Hadding, Berlin 2004, str. 373.

1. Forma izveštaja

Izveštaji upravnog odbora moraju biti sačinjeni u pisanoj formi. Ovo je izričito predviđeno u čl.324 st.4 i čl.213 st.12, ali ne i u čl.289. Smatramo da pisana forma ne dolazi u pitanje imajući u vidu da se u čl.324 i čl.289, između ostalog, spominju isti izveštaji – poslovanje društva i finansijsko stanje. Ovome treba dodati i odredbu čl.281 st.5 gde se spominju "kopije" finansijskog izveštaja. U pogledu forme izveštaja u uporednom pravu su poznate određene dileme. U nekim nacionalnim pravima opštim propisom je predviđeno da u slučaju pisane forme isprave izdavalac mora da potpiše ispravu.¹² S tim i vezi postoji dva stava. Prema jednom od njih ova odredba se odnosi samo na pravne poslove i zato se ne primenjuje na izveštaje upravnog odbora. Osim toga ukazuje se da bi članovi upravnog odbora koji su glasali protiv utvrđivanja izveštaja mogli da odbiju potpisivanje izveštaja.¹³ Nasuprot tome ukazuje se da izveštaj mora da sadrži i svojeručne potpise svih članova organa.¹⁴ Kada je domaće pravo u pitanju treba imati u vidu odsustvo opšte norme kojom bi se zahtevao svojeručni potpis izdavaoca isprave. Izveštaj se usvaja na sednici upravnog odbora odgovarajućom odlukom organa (čl.319). Zapisnik sa sednice potpisuje predsednik upravnog odbora i zapisničar, a izveštaj se prosleđuje skupštini sa izvodom iz zapisnika. S tim u vezi treba ukazati na potrebu određenog razjašnjenja. Predsednik upravnog odbora je generalni direktor društva, ako drugačije nije predviđeno osnivačkim aktom ili statutom (čl.312 st.4), i zastupa društvo (čl.323 st.4). Nezavisno od toga dužnik obaveze podnošenja izveštaja je upravni odbor, a ne društvo.

2. Vreme podnošenja izveštaja

U pogledu vremena podnošenja izveštaja postoje određene nedorečenosti, koje nisu specifičnost samo domaćeg prava. U čl.281 st.5 je predviđeno da se u pozivu za skupštinu nalazi navod da se kopije izveštaja obezbeđuju svakom akcionaru koji to zahteva u sedištu društva u redovno radno vreme. Ovakva odredba znači da se izveštaji obezbeđuju pre skupštine i to najmanje 15, odnosno 30 dana, zavisno od toga da li se radi o godišnjoj ili vanrednoj skupštini. Za razliku od toga izveštaj upravnog odbora o ugovoru o spajanju uz pripajanje (čl. 385) mora

¹² Tako čl.126 nemačkog BGB-a

¹³ Preisenberger Simon, *Die Heilbarkeit fehlerhafter Vorstandsberichte nach Aktien- und Umwandlungsrecht*, Freiburg 1999, str.55

¹⁴ *Ibidem*

biti stavljen na uvid akcionarima u sedištu društva najmanje 30 dana pre održavanje skupštine, nezavisno od toga da li se radi o godišnjoj ili vanrednoj skupštini (čl.389). Norma ne sadrži odredbu o redovnom radnom vremenu, ali smatramo da takvo tumačenje ne bi bilo sporno s obzirom na opštu normu čl.281. Kada se radi o ograničenju ili isključenju prava na prioritetni upis akcija nove emisije, "upravni odbor podnosi skupštini pisani izveštaj" (čl.214 st.12). Ovakva formulacija, koja nije izuzetak u uporednom pravu, ostavlja prostor za različite pristupe u pogledu vremena podnošenja izveštaja. Prema manjinskom mišljenju dovoljno je da izveštaj u vreme održavanja skupštine bude na raspolaganju akcionarima.¹⁵ Nasuprot tome, prema vladajućem mišljenju, izveštaj mora biti podnet pre skupštine. obrazloženje se nalazi delom u ciljnom tumačenju norme,¹⁶ delom na osnovu analogije sa normama koje predviđaju podnošenje izveštaja pre skupštine.¹⁷ Kada je domaće pravo u pitanju u obzir dolazi primena opšte norme čl.281 st.5 gde je predviđeno da društvo već u trenutku slanja poziva mora biti u stanju da obezbedi kopiju pojedinih izveštaja.

3. Sadržina izveštaja

Sadržinu izveštaja upravnog odbora, načelno posmatrano, opredeljuje interesna osnova koja se uzima u obzir. S jedne strane izveštaj ima funkciju u pogledu priprema skupštine, koja se ogleda u opredeljivanju akcionara da li će prisustvovati skupštini, kakav će stav zauzeti u pogledu glasanja, odnosno kakav će nalog dati punomoćniku. S druge strane, sadržina izveštaja je posebno važna s aspekta manjinskog akcionara u kontekstu sudske kontrole skupštinske odluke. S tim i vezi se ukazuje da su minimalna sadržina izveštaja upravnog odbora i kontrola predstavljaju dve strane iste medalje.¹⁸ Ipak, u vezu sadržaja izveštaja upravnog odbora postoje problemi uzrokovani sumarnim karakterom normative. Kada se radi o izveštaju o ograničavanju ili ukidanju prava na prioritetni upis akcija nove emisije predviđeno je da izveštaj sadrži razloge za ograničenje ili ukidanje ovog prava, kao i obrazloženje predložene cene izdavanja. Ovakva lapidarna formulacija, koja je prisutna i u uporednom pravu, uslovlila je reakciju (inostrane) sudske prakse u pravcu ustanovljavanja materijalno pravnih pretpostavki isključenja prava na prioritetni upis akcija nove emisije na koje mora

¹⁵ Prema Preisenberger S., op.cit., str. 56.

¹⁶ Hüffer Uwe, Aktiengesetz, München 1999, str. 834.

¹⁷ Veil Rüdiger u Schmidt Karsten, Lutter Marcus, Aktiengesetz, Köln 2008, str. 1990.

¹⁸ Prema Preisenberger S., op.cit., str.62

biti orijentisan izveštaj. Pre svega postoji jedinstveni stav o potrebi stvarnog pravnog opravdanja takve odluke. Takav stav se zasniva na tome da je odluka o isključenju prava težak zahvat u članstvo. Intencija zakonodavca u tom smislu se ogleda u zahtevu za podnošenjem izveštaja. I pored toga što postoji jedinstvo u pogledu potrebe za pravnim opravdanjem odluke o ukidanju prava, ono je prošlo određeni razvojni put. Prema starijem shvatanju, koje se danas smatra zastarelim, mogućnost donošenja takve odluke je bila ograničena opštim propisom o ništavosti pravnog posla suprotnog dobrim običajima, akcijskopравnim principom jednakog tretmana akcionara i posebnim osnovnom rušljivosti skupštinske odluke koja je posledica zloupotrebe prava glasa¹⁹ Nasuprot tome, prema savremenoj koncepciji, stvarno pravno opravdanje postoji kada odluka o isključenju prava služi jednom cilju, koji postoji u interesu društva, i kada je za dostizanje nameravanih ciljeva dovoljna, neophodna i srazmerna. Takvo pravno opravdanje nije potrebno kada se svi odlukom pogođeni akcionari saglasni sa odlukom.²⁰ U pogledu odluke o isključenju prava treba imati u vidu da svaka takva odluka ima opravdanje u interesu društva.²¹ S tim uvezi se ukazuje da je pravo na prioritetni upis pravilo, a njegovo isključenje predstavlja izuzetak. Ono se ne može apsolutno zabraniti i dopušteno je kada je neophodno za interes društva. Prema vladajućem mišljenju odluka je u interesu društva kada služi njegovom cilju, odnosno predmetu delatnosti. Nije potrebno da se radi o prvorazrednom interesu – u obzir dolazi svaki interes. Nije dovoljan interes konzerna, niti lični interes pojedinog akcionara, kao ni člana uprave.²² Problem, međutim, nije u interesu društva kao apstraktnoj pretpostavci, nego u njegovoj konkretizaciji.²³ Kao što smo ranije ukazali nije dovoljan opšti navod o postojanju interesa društva, pri čemu treba imati u vidu da, u konkretnom slučaju, može biti sporno šta je u interesu društva i da li je to neophodno. Odluka o isključenju prava je dovoljna ako se njome može postići nameravani cilj. Za razliku od toga, odluka je neophodna kada ne postoji alternativa odluci, ili kada odluka o isključenju prava, između više mogućnosti, na najbolji način služi sprovođenju interesa društva, zbog čega je potrebno obrazložiti da se cilj ne može postići povećavanjem osnovnog kapitala uz zakonsko pravo na prioritetni upis.²⁴ Odluka o isključenju prava je srazmerna kada je interes društva veći od interesa akcionara da očuvaju

¹⁹ Takav stav u Godin –Wilhelmi, Aktiengesetz, Berlin 1967, str.1057

²⁰ Hüffer U., op.cit., str. 835.

²¹ Zöllner Wolfgang, Gerechtigkeit bei der Kapitalerhöhung, Die Aktiengesellschaft 11/2002, str. 587.

²² Hüffer U., op.cit., str. 836.

²³ Zöllner W., op.cit., str.587.

²⁴ Hüffer U., op.cit., str. 836.

svoju pravnu poziciju. Načelno posmatrano, ukoliko je zahvat u prava akcionara teži, utoliko mora biti važniji interes društva u pogledu isključenja prava.²⁵ Srazmernost odluke je prvenstveno normativnog karaktera i ne postoji ovlašćenje organa koji donosi odluku u pogledu ocenjivanja srazmernosti.²⁶ Posmatrano s aspekta akcionara, treba uzeti u obzir smanjenje vrednosti akcija i redukovanje glasačke moći, uz mogućnost gubitka manjinskih prava.

4. Izveštaji i skupštinska odluka

U vezu sa podnošenjem izveštaja upravnog odbora skupštini postoje dve vrste skupštinskih odluka. Prvu grupu predstavljaju odluke koje za svoj predmet imaju podnete izveštaje (čl.291) i ogledaju se u prihvatanju ili odbijanju podnetih izveštaja. Među njima posebno mesto ima izveštaj o poslovanju društva. U teoriji se ukazuje da prihvatanje izveštaja o poslovanju ima dva aspekta.²⁷ Prvi, pozitivni aspekt, znači da prihvatanje izveštaja znači odobravanje poslovanja. Ovo prihvatanje se, po prirodi stvari, odnosi na prošlost, odnosno na proteklu finansijsku godinu. Ipak, ona se odnosi i na budućnost, zato što predstavlja i iskaz o poverenju članovima upravnog odbora u pogledu budućeg vođenja poslovanja društva. S timu vezi je pitanje da li se odobravanje znači da je poslovanje vođeno u skladu sa zakonom i statutom, ili je skupština potpuno slobodna da doneše proizvoljnu odluku o odobrenju poslovanja. Zavisno od odgovora na to pitanje se zauzima stav o mogućnosti pobijanja skupštinske odluke kojom se prihvata izveštaj o poslovanju.²⁸ Prema jednom stavu odluka skupštine o prihvatanju izveštaja o poslovanju se ne može pobijati,²⁹ dok se prema drugom stanovištu ta odluka može pobijati.³⁰ U pogledu tih dilema ističe se da je u pitanju, pre svega, izjava skupštine kojom se odobrava poslovanje kao načelno usaglašeno sa zakonom i osnivačkim aktom. Mada se radi i o izjavi poverenja, time se društvo ne odriče zahteva za naknadu štete. S obzirom na to, odluka o prihvatanju izveštaja o poslovanju se može pobijati, zbog sadržinskog nedostatka. Drugačiji pristup bi negirao kontrolnu funkciju tužbe za pobijanje skupštinske odluke.³¹ Ovakav pristup je prihvatljiv i za domaće pravo i ima normativnu podršku u st 2 čl. 291.

²⁵ Ibidem

²⁶ Zöllner W., op.cit., str.588.

²⁷ Gessler, Hefermehl, Eckardt, Kropf, Band II, str.69-70

²⁸ Hüffer U., op.cit., str. 554.

²⁹ Gessler, Hefermehl, Eckardt, Kropf, Band II, str.70

³⁰ Hüffer U., op.cit., str. 555

³¹ Ibidem

Predviđeno je da usvajanje izveštaja od strane skupštine ne utiče na prava akcionara ako se pokaže da su bili netačni ili pogrešni.

Drugu grupu skupštinskih odluka predstavljaju odluke koje imaju za predmet druga pitanja, ali se donose na osnovu podnetih izveštaja upravnog odbora (na pr. odluka o isključenju prava na prioritetni upis akcija nove emisije, odluka o usvajanju ugovora o spajanju uz pripajanje). Podneti izveštaji upravnog odbora imaju karakter samostalnog procesnog akta, s obzirom da predstavljaju deo procedure za donošenje odluke. Izveštaj upravnog odbora nije izuzet od sudske kontrole zajedno sa odukom o ukidanju prioritetnog prava na upis akcija nove emisije. Postojanje nedostatka u izveštaju upravnog odbora može dovesti do poništaja odluke od strane suda.³² Rušljivost skupštinske odluke predstavlja posledicu svakog sadržinskog ili formalnog nedostatka izveštaja upravnog odbora.³³

U vezi sa nedostacima izveštaja upravnog odbora postavlja se pitanje mogućnosti dopune izveštaja na skupštini. Ovo pitanje se vezuje za formu izveštaja i mogućnosti da se pisani izveštaj dopuni usmenim saopštenjem. Prema vladajućem mišljenju naknadnom usmenom informacijom se ne mogu otkloniti nedostaci izveštaja.³⁴ U prilog ovom stavu³⁵ se ukazuje da je regulativa kojom je predviđena pisana forma izveštaja upravnog odbora imperativnog karaktera. S aspekta sistemskog tumačenja naglašava se da zakonodavac nije predvideo alternativno pisanu i usmenu formu izveštaja. U prilog nemogućnosti usmene ispravke izveštaja upravnog odbora ukazuje se i na smisao i cilj propisa – usmeno saopštenje u skupštini deluje samo prema prisutnom akcionaru. S druge strane sadržina izveštaja je osnov za opredeljivanje akcionara da li će prisustvovati skupštini. Ako i ne prisustvuje lično skupštini izveštaj upravnog odbora je osnova za naloge koje će dati punomoćniku. S pravno-političkog aspekta ovakav pristup predstavlja sankciju za neodgovarajuće ponašanje upravnog odbora – drugačiji pristup bi omogućio upravnom odboru namerno podnošenje nepotpunog izveštaja i pripremu nedostajućih informacija koje bi i bile saopštenje samo u slučaju nepovoljnog odvijanja skupštine.

³² Veil R., op.cit., str.1990.

³³ Preisenberger S., op.cit., str. 93.

³⁴ Veil R., op.cit., str. 1990; Hüffer U., op.cit., str. 843.

³⁵ Preisenberger S., op.cit., str.121 – 123.

*Zoran Arsić, Ph.D., Full Professor
Faculty of Law Novi Sad*

Corporate Board of Directors Reports and Collective Information Right

Abstract

In contrast to individual information right of shareholder, which is part of individual membership, collective information right is part of corporate internal structure. It represents right of corporate body to be informed and as a consequence it poses obligation to one corporate body to submit reports to the other corporate body. Board of directors reports to shareholders meeting are pure collective information right and it encompasses various aspects such as form of reports, time to submit, content and relation to resolutions.

Key words: shareholder, individual information right, collective information right, reports